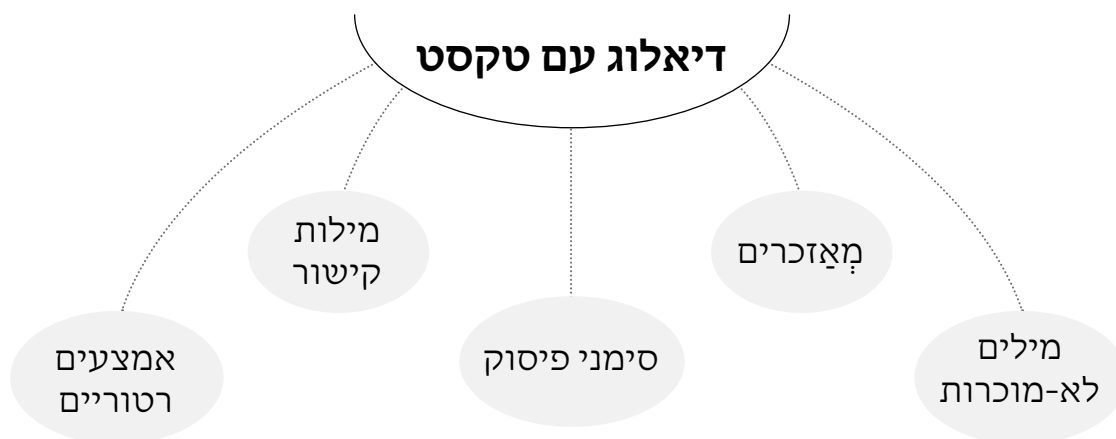

הבנת הנקרא: דיאלוג עם טקסט

דיאלוג עם טקסט אנו עורכים כדי לשחרר את חסמי הקריאה. התהליך הזה הוא מיומנות בסיס בשיפור הבנת הנקרא.

הבה ניזכר בחסמי הקריאה ובדרכים לשחרורם.

• מילים לא-מוכרות

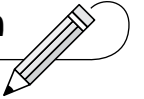
מתחת למילה לא-מוכרת נסמן קו.

u>

הנה שיטות להבנת מילה לא-מוכרת.

מילה נרדפת קרובה	שורשים ומשפחת מילים	הפירוש המדויק אינו נחוץ	הבנה בהקשר
לפעמים לצד המילה הלא-מוכרת כתובה מילה נרדפת המוכרת לנו .	לפעמים המילה מזכירה מילה אחרת , לפעמים יש לה שורש מוכר .	לעתים אפשר להסתדר בלי הפירוש המדויק של המילה, כי המשפט מבטא רעיון מובן גם בלעדיו.	קוראים משפט או שניים לפני המילה הלא-מוכרת וכן משפט או שניים אחריה, ומנסים להבין את המילה על-פי ההיגיון .

משימות

- 1** קראו את הקטע שלפניכם, וְחִשְׁבוּ מה הפירוש של כל אחת מהמילים המסומנות בקו. כתבו את הפירושים אחרי הטקסט. אם יש מילים נוספות שלא הכרתם עד כה, סמנו אותן, וכתבו את הפירוש של כל אחת מהן.

הילד והשחף / דוד כהן

היה היה ילד בן-דייגים, שאהב מאוד את הכינרת ואת השחפים הלבנים, הבאים	1
להקות-להקות לטבול ראשיהם במים ולשלוח דגים קטנים. ישב הילד בן-הדייגים	2
בדוגיתו, השטה לה בשקט על-פני המים התכולים, ועיניו מְלוֹות באהבה את	3
השחפים הלבנים, היורדים ממרומים ועוברים מעל לראשו. והנה, כאילו נגעו	4
כנפיהם במים, ומיד יתרוממו ויעופו מעלה-מעלה וחוזר חלילה.	5
הכיר הילד שחף אחד, הקטן והצעיר בין השחפים. ואם כולם יפים הם - השחף	6
הצעיר היה היפה מכולם. רגליו דקיקות, צח ולבן הוא, וּמְקוּרו אדום. והיה בנפול	7
קרן שמש על ראשו, ונראה כאילו אָחֶזָה האש בכנפיו; והוא מחליק על-פני המים	8
ועף, בא ועומד על קצה הדוגית וּמְבִיט על הנער ועל המשוט שבידו. הילד מוציא	9
פירוורי לחם מְצַקְלוֹנוּ וּמְגִישׁ לשחף הלבן, המושיט את צווארו וּבולע את האוכל	10
הטעים לְחָפוּ. בצריחה גרונית ייפרד השחף מהילד, יטבול את ראשו במי הכינרת	11
וימהר להדביק את להקת השחפים הַחֶגָה מעל האגם.	12

לשלוח (2): _____ דוגית (3, 9): _____

בנפול קרן שמש (7-8): _____ צקלונו (10): _____

טעים לחכו (11): _____ חגה (12): _____

2 קראו את הקטע שלפניכם, וסמנו בו מילים שאינן מוכרות לכם.
את הפירוש של כל אחת מהמילים האלה כתבו אחרי הטקסט.

1 מה גבוה הצוק! "הרהרתי למראה הצוק שהזדקר לנגד עיניי. ספק גדול מילא את
2 לבי, אם אצליח להגיע לראשו. הבטתי כה וכה, סקרתי את הצוק כדי למצוא בו
3 נקודות אחיזה, והתחלתי לטפס. כשתכנית העלייה ערוכה במוחי, התקדמתי צעד
4 אחרי צעד, ידיי אוֹחְזוֹת בזיזי הסלע, ורגליי תרות אחר מקום בטוח לדרוך עליו. עוד
5 פסיעה אחת ו... אבוי, לרוע מזלי, מעדו רגליי. נשארתי תלוי על-ידיי, והתחלתי
6 לחפש משענת לרגליי. לעולם לא אשכח את הרגע הזה. מחשבות רבות התרוצצו
7 במוחי! אם אגיע לראש הצוק, מה בכך? מוטב לקפוץ למטה ולא להסתכן. אך
8 לא! פקדתי על עצמי. בשארית כוחותיי התרוממתי קמעא על-ידיי, ומצאתי מקום
9 מדרס לרגליי. נשמתי לרווחה, ובמאמץ אחרון המשכתי עוד כמה צעדים, ועמדתי
10 על ראש הצוק.

הזדקר (1): _____ כה וכה (2): _____
קמעא (8): _____ מקום מדרס (8-9): _____

● **מאזכרים**

מתחת למאזכרים נסמן שני קווים.

לפניכם המאזכרים הבולטים.

תיאורים	כינויי קנָיִין	כינויים רומזים	מילות יחס בנטייה	כינויי גוף
זמן: אז מקום: שָׁם אופן: כך	בְּקִשְׁתָּם = הבקשה שלהם	זה זו, זאת אלה, אלו הָלְלוּ	אותי, אותה... בהם, בהן... לו, להם... מִמֶּנּוּ, מִמֶּנָּה... שלהם, שלה...	הוא היא הם הן

3 קראו את הקטע שלפניכם, וחשבו למי או למה מתכוון כל אחד מהמאזכרים המסומנים בשני קווים.

בשוב המשרת לארמון, סיפר לציפור של בת המלך את הסיפור המוזר שקרה לו.	1
לאחר יום ניגשה בת המלך לכלוב וראתה את הציפור שלה מתה. כעסה בת המלך	2
על המשרתים, והאשימה אותם במות הציפור האהובה עליה.	3
היא לקחה את הציפור והשליכה אותה אל החצר. כשהציפור הייתה על הקרקע,	4
היא קמה לתחייה והתעופפה לחופש שלה.	5

לו (1): _____

שלה (2): _____

אותם (3): _____

עליה (3): _____

היא (4): _____

אותה (4): _____

היא (5): _____

שלה (5): _____

4 קראו את הקטע שלפניכם, וסמנו בו מאזכרים. כתבו אחרי הטקסט, למה מתכוון כל אחד מהמאזכרים.

את העובדה שנחיריהן של החיות הטורפות ממוקמים מלפנים, קל להבין. אחד	1
מאמצעי העזר החשובים ביותר של החיות הטורפות, הנאלצות לצוד כדי להשיג את	2
הבשר הדרוש להן, הוא חוש הריח המפותח שלהן. הן מוכרחות לעקוב אחרי טרפן,	3
והן עושות זאת במרדף אחר הטרף לפי עקבותיו, או נכון יותר, לפי הריח שהוא	4
משאיר בלכתו. הן רצות כשהאף מוֹרָד מטה, ונחיריו, הנתונים בקצהו, מרחרחים את	5
האדמה, וכך הן רודפות אחרי קורבנותיהן. אילו היו להן נחיריים צדדיים, היו מגיעים	6
אליהן ריחות גם מן הצדדים, וריחות אלו היו מטעים אותן ומוליכים אותן שולל.	7

להן (3): _____

שלהן (3): _____

טרפן (3): _____

עקבותיו (4): _____

נחיריו (5): _____

● **סימני פיסוק**

מתחת לסימני הפיסוק נסמן קו גלי.

את רוב סימני הפיסוק ותפקידיהם אתם כבר מכירים. הבה ניזכר בהם.

● **נקודה, סימן שאלה, סימן קריאה**

אלה הסימנים הבסיסיים בטקסט, ואתם כבר מכירים אותם מגיל צעיר.

● **פסיק**

למדנו כי הפסיקים מפרידים בין חלקים כשיש **פירוט**.
 לפסיק יש תפקידים נוספים, שתלמדו בכיתות הגבוהות.

● **נקודתיים**

לפני דיבור ישיר	לפני פירוט או הסבר
-----------------	--------------------

● **מרכאות**

דו-שיח	ציטוט	כינוי, שם, מושג	מטפורה, שאילת משמעות	היפוך משמעות
--------	-------	-----------------	----------------------	--------------

● **סוגריים**

תרגום מילולי	פירוט	ציון מראה מקום, כלומר מאין ציטטנו משפט	הערת אגב של הכותב	תוספת הסבר, פירוש
--------------	-------	--	-------------------	-------------------

● **קו מפריד**

קו מפריד מסומן לפני מילה או מילים ואחרי המילה או המילים. בניגוד לסימנים האחרים, שהם צמודים למילה, לפני הקו המפריד ואחריו יש רווח. אמנם הוא הופיע בטקסטים קודמים שקראתם, אבל לא נתנו עליו את הדעת.

הקו המפריד בא לפעמים במקום סוגריים, לפעמים במקום נקודתיים ולפעמים במקום פסיק. הבה נכיר את השימושים העיקריים שלו.

לפני הסבר או הרחבה	לפני חלק של משפט, שיש בו הפתעה	לציין פירוט המובא באמצע משפט	לציין הבעת דעה או הערת אגב של הכותב, ולהפריד אותה מהמשפט
☆ סופות הוריקן מדורגות בסולם מ-1 עד 5, לפי עוצמת הרוח הנושבת בהן - דרגה 1 היא כאשר הרוחות הן בעוצמה החלשה ביותר, ודרגה 5 היא הדרגה החזקה ביותר.	☆ התרווחתי על הכורסה - ופתאום הרעים הטלפון. ☆ חיכיתי שלוש שעות - אבל הוא לא בא.	☆ ארבע הערים הקדושות בישראל - ירושלים, חברון, טבריה וצפת - הן ערי תירות.	☆ הגשם - כפי שידוע לכולנו - הוא ברכה.

קראו את הקטע שלפניכם. 5

א. חשבו מה מציינות המרכאות המסומנות בקו גלי, וכתבו את תשובתכם אחרי הטקסט.

לספורט השחייה יש השפעה חיובית ביותר ל"צנרת" שבגופנו. צנרת ממתכת, בשימוש האדם, מחזיקה מעמד כ-30 שנה. אך אם היא אינה מופעלת, היא מעלה חלודה, ויהיה צורך להחליפה בתוך זמן קצר ביותר. ה"צנרת" שבגוף האדם היא מורכבת הרבה יותר. אי-אפשר להחליפה בצורה פשוטה כמו זו העשויה ממתכת. משום כך יש להשתדל לשמור עליה. הפעילות הגופנית, ובכללה שחייה, ממריצה את זרימת הדם, וכך משפיעה לטובה על כלי הדם.	<p>1
2
3
4
5
6</p> |
|---|--|

המרכאות בשורה 1 ובשורה 3:

שימו , המילה "צנרת" מסומנת במרכאות, מכיוון שהמילה מופיעה לא בפְּוונה המקובלת. המשמעות הרגילה של המילה "צנרת" היא צינורות מתכת שבהם עוברים חומרים שונים. כדי להמחיש את ההבדל בין המערכת בגוף האדם לצינורות מלאכותיים השתמש הכותב במילה "צנרת" וסימן אותה במרכאות ובזאת הודיע לנו, הקוראים, שנדמיין את גופנו **כמו** מכונה שיש בה מערכת של צינורות ממתכת, ויש לתחזק אותה. לאמצעי זה קוראים **שאלת משמעות** או **מטפורה**. כלומר שואלים (לוקחים) מילה או ביטוי מתחום אחד ומשתמשים בו בתחום אחר במטרה להמחיש.

ב. כתבו למה מתייחס כל אחד מהמאזכרים שלפניכם.

היא (2): _____ להחליפה (3): _____

להחליפה (4): _____ זו (4): _____

קראו את הקטע שלפניכם.

6

א. חשבו מה מציינות המרכאות המסומנות בקו גלי, וכתבו את תשובתכם אחרי הטקסט.

סביב המשחק התפתחה תרבות שלמה של אוהדים הנאמנים ללא סייג לקבוצות שלהם. הם משמיעים קריאות עידוד, שרים המנונים ושירים שחיברו במיוחד לכבוד קבוצתם, ולובשים בגדים בצבעים האופייניים לה. די לומר "האדומים" או "הירוקים" כדי שכולם יבינו במי מדובר.	1
סביב קבוצות מפורסמות בארץ ובעולם מתפתחת תעשייה שלמה של מוצרים ומזכרות. כל סמל של הקבוצה מעורר גאווה, והאוהדים מוכנים להגן עליו בחירוף נפש. בגדי השחקנים משוכפלים ונמכרים לאוהדים במחיר יקר.	2
	3
	4
	5
	6
	7

המרכאות בשורה 3 ובשורה 4 מציינות _____

שימו , בקטע הזה המרכאות מציינות **מושג** או **כינוי**.

ב. כתבו את הפירושים של המילים שלפניכם.

ללא סייג (1): _____ בחירוף נפש (6-7) _____

ג. כתבו למה מתכוונים המאזכרים שלפניכם.

שלהם (2): _____ לה (3): _____

7 קראו את הקטע שלפניכם.

חשבו מה מציינות המרכאות, וכתבו את תשובותיכם אחרי הטקסט.

המציאות מוכיחה, שברוב המקרים "מכניעים" הילדים את הוריהם בנושא זה	1
ב"נדנוד" בלתי-פוסק, ומכיוון שההורים רואים את המתרחש בסביבתם ושואלים	2
את עצמם: מדוע אמנע זאת מילדיי? כך קורה, שמדי פעם בפעם הם "מרימים	3
ידיים": שולפים את הארנק ונותנים "חמישייה" או "עשירייה", בהתאם ליכולת	4
ולמצב הרוח.	5

בשורה 1: _____ בשורה 2: _____

בשורות 3-4: _____ בשורה 4: _____

8 קראו את הקטע שלפניכם.

א. חשבו מה מציינים הסוגריים, וכתבו את תשובותיכם אחרי הטקסט.

בחלק מבתי החולים בארץ ("בלינסון", "דנה") מסתובבים אנשים הלבושים בבגדי	1
לצן, ותפקידם להצחיק את החולים. ידוע כי הצחוק עוזר לאדם להתגבר על מצבי	2
דחק (מתח נפשי).	3

בשורה 1: _____ בשורה 3: _____

ב. מה מציינות המרכאות בשורה 1? _____

● מילות קישור

את (מילות הקישור) המופיעות בטקסט, (נקיף).

בזכות מילות הקישור הטקסט הוא רציף. נוסף על כך, מילות הקישור מסייעות בהבנה בין משפטים ובין פסקות. היזכרו במילות הקישור שלמדתם.

זמן	סיבה	תוצאה	תכלית (מטרה)	ניגוד	הוספה
כאשר	בגלל	לכן	כדי	אבל	כמו-כן
כש	בזכות	לפיכך	למען	אולם	נוסף על כך
אחר-כך	עקב	משום כך	לשם	אך	יתר על כן
בזמן ש	מפני ש	כתוצאה מכך	בשביל	לא... אלא...	וגם
ראשית	כיוון ש		לשם כך	בניגוד ל	לא רק... אלא גם...
שנית	משום ש			לעומת	
לבסוף	היות ש			בהשוואה ל	
לאחרונה	מאחר ש			ואילו	
לפני	הואיל ו				

9 קראו את הקטע שלפניכם.

א. חשבו מה מציינת כל אחת ממילות הקישור המוקפות בו.

- 1 (אבל) בני האדם בִּיְתוּ בעלי חיים (כדי) שימלאו מטלות שונות כגון נשיאת משאות
- 2 כבדים, ביצוע עבודות מפרכות כמו חרישת השדה על-ידי השור והחמור, ושימוש
- 3 ככלי תחבורה. הגמל, למשל, נבחר להיות "ספינת המדבר" (בשל) עמידתו בתנאי
- 4 המדבר הקשים.

מה אתם יכולים להבין מכך שבתחילת הפסקה מופיעה המילה "אבל"?

מה מציינת המילה "כדי" בשורה 1?

מה מציינת המילה "בשל" בשורה 3?

ב. מה מציינות המרכאות בשורה 3?

10 קראו את הקטע שלפניכם.

הקיפו את מילות הקישור, וכתבו מה הן מציינות.

1	כיום מכירים כ- 500 מינים שונים של צמחים טורפים. הצמחים הפכו טורפים,
2	כי אזורי המחיה שלהם לא התאימו להם. כדי לשרוד פיתחו הצמחים הללו מגוון
3	פתרונות. אחד מהם הוא המלכודות.

● אמצעים רטוריים - ספרותיים

הכותבים של טקסטים ספרותיים רוצים לייפות את הטקסט וגם לרמוז על דברים, כלומר לגרום לנו לחשוב ולהבין את המשתמע. לכן הם נוהגים להשתמש באמצעים סגנוניים שונים, אלו הם אמצעים רטוריים. לצד אמצעי רטורי נסמן כוכבית*.
הנה כמה דוגמאות.

☆ תומר היה ילד שובב שלא אהב להודות בתעלוליו. תמיד היה מצרף אליו סנגור שהיה עוזר לו "לצאת" ממעשי הקונדס כשבית המשפט בשעות החינוך דרש ממנו הסבר.

בקטע הזה השתמש הכותב במושגים מעולם המשפט כדי להדגיש את מצבו של תומר בכיתתו.

שילוב המושגים של עולם המשפט הוא אמצעי רטורי.

☆ הים הפך לפח אשפה, ואנחנו נהנים להשתכשך בין שיירי הזבל.

גם בקטע זה השימוש בפח אשפה הוא שימוש רטורי. הוא מחזק את החומרה של התופעה של זריקת אשפה בים.

☆ הבטנו אל עבר החרמון שפִּיֶּתו הייתה מכוסה לבן, והבחנו בנחש מכוניות מתפתל העושה דרכו במעלה השביל.

השימוש בביטוי "נחש מתפתל" הוא שימוש מטפורי, והוא גורם לנו לדמיין ציור, תמונה של מכוניות.

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג. (חלק מחסמי הקריאה מסומנים).
תוכלו לכתוב מעל כל חסם קריאה את פירושו או את תפקידו.

2 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

"הפרי המוזר" מאמריקה

1 המזון החשוב ביותר בעולם, אחרי הלחם והאורז, הוא תפוח האדמה. בארצות הצפון שבהן החיטה לא עולה יפה בגלל הקור, הוא משמש כמעט המזון העיקרי.

אך היו זמנים שהמוני העם ראו בו מאכל מוזר, ולא רצו אפילו לטעום ממנו.

עד גילוי אמריקה, לא ידעו כלל בני אירופה על קיום הצמח הזה. הספרדים ראו

5 אותו לראשונה, כאשר באו לחפש זהב בדרום-אמריקה. האינדיאנים הסבירו להם,

כי השורש של צמח זה טוב למאכל, אך הספרדים לא רצו לטעום מן הפקעות

המוזרות, ולעגו לבני המקום על מאכליהם הפראיים*.

אבל הפרח של הצמח הזה מצא חן בעיני הספרדים, והם הביאו זרעים ממנו

למולדתם כדי לטפח שם צמח-נוי חדש. במשך הזמן ניסו אנשים בודדים לבשל

10 את הפקעות המוזרות כדי להשתמש בהן כמזון, אך בין המוני העם רוחה הדעה,

כי האוכל תפוח אדמה יכול לחלות בצרעת. גם בגרמניה מאסו ב"מאכל הגס" ונהגו

להאכיל בו את הפרות ואת שבויי המלחמה.

והנה, בשנת 1756, נפל בשבי הגרמנים צעיר צרפתי, אנטואן פרמנטיה, שהיה

רוֹקַחַ. בזמן שישב במחנה השבויים היה אותו "מאכל גס", תפוחי אדמה, מזונו היחיד. המאכל החדש היה עֶרֶב לְחֶפֶז. (ולאחר זמן) אף נֹכַח לדעת שתפוחי האדמה טובים לבריאות. (אחרי ש) חזר למולדתו מהשבי, החל פרמנטיה לשבח בקרב העם את המַעֲלוֹת של תפוח האדמה. הוא (גם) פנה אל מלך צרפת, לואי ה-16, וביקש את עזרתו להפיץ את הפרי הזה בין המוני העם. המלך מצא עניין בדברי פרמנטיה והחליט לעזור לו. הוא נתן הוראה לטִבַּח הארמון להגיש יום-יום ארוחה של תפוחי אדמה. כל הנכבדים והשרים מיהרו לעשות כמעשה המלך, (אך) פשוטי העם עמדו בסירובם, ולא רצו לטעום מן הפקעות המשונות.

אז החליט פרמנטיה להשתמש בתכסיס ישן: הוא זרע תפוחי אדמה על פני שטח גדול ובנה סביבו גדר גבוהה. על הגדר תלה מודעות גדולות, שבהן הִזְהִיר את האנשים, שלא יֵעָזו להיכנס למקום ולנגוע בצמחים. המודעות עוררו את סקרנותם של בני-האדם, והכול חשבו שמהו יקר ביותר טִמּוֹן בפקעות אלה. התוצאה הייתה שהאנשים החלו מתגנבים בלילה לתוך הגן, גונבים את תפוחי האדמה ומביאים אותם לביתם. רבים ניסו לבשל אותם, ונוכחו לדעת שטעמם טוב והם מְשִׁפְּיעִים את הרעב. מאז נתחבב תפוח האדמה על בני האדם והפך לפרי מבוקש. פרמנטיה ששמח על ניצחונו, ערך סעודה חגיגית שכל המאכלים בה הוכנו מתפוחי אדמה. הוא הזמין לסעודה את גדולי המלומדים שבצרפת, בִּירַךְ אותם ואמר: "רבותיי, לפנינו נמצאת ה'מתנה' היקרה ביותר שנתן 'העולם החדש' ל'עולם הישן' - תפוח האדמה!"

1 מה פירוש הביטוי "רווחה הדעה" בשורה 10?

א. הייתה שמועה ב. היו מחשבות ג. היו שהתנגדו

2 מה פירוש המילה "מאסו" בשורה 11?

א. אהבו מאוד ב. לא הסכימו ג. לא אהבו

3 מה פירוש הביטוי "ערב לחכו" בשורה 15?

א. לא אהב אותו ב. היה לו טעים ג. הכיר את הטעם שלו

4 מה פירוש הביטוי "עמדו בסירובם" בשורה 21?

א. הפגינו ב. הקשיבו ג. התנגדו

5 מה פירוש המילה "טמון" בשורה 25?

א. נמצא בתוך ב. מרשים ג. שמור

6 העתיקו משורות 1-4 חמישה מִאֲזְכָּרִים שונים המתייחסים לאותו שם עצם.

ציינו מיהו שם העצם שאליו הם מתייחסים.

7 למי מתכוונת המילה "אותם" בשורה 27 ובשורה 30?

בשורה 27: _____ בשורה 30: _____

8 מצאו בטקסט מילות קישור (נוסף על אלה המסומנות), וכתבו כל אחת מהן במקום המתאים בטבלה.

ניגוד	תכלית	תוספת	זמן	תוצאה
אק (3)				

9 בשורה 31 מופיעות **מרכאות**. כתבו מה הן מציינות בכל פעם.
 לפני המילה "רבותי": _____
 במילה "מתנה": _____
 בצירוף "העולם החדש" _____

שימו

כאשר יש לסמן מרכאות בתוך מרכאות, מסמנים תחילה " " ואחר-כך ' '.

10 א. מה מציינות ה**נקודתיים** בשורה 30? _____
 ב. מה מציינות ה**נקודתיים** בשורה 22? _____

11 מה מציין ה**קו המפריד** בשורה 32? _____

12 מדוע המילה "**פראיים**" בשורה 7 מסומנת כאמצעי רטורי? _____